

ráirányította az egyiptomi történésekre. Tanulmánya érdekes számunkra is, hiszen a hazai alkalmazott nyelvészet csak a közelmúltban kezdett foglalkozni a hashtagekkel, noha a Twitteren túl már a Facebookon és az Instagramon is széles körben elterjedtek.

5. A kötet rendkívül érdekes, itthon érdemtelenül kevésbé kutatott névtani-retorikai problémakörökre fókuszál (bár nem csupán névtani témákkal foglalkozik). Érdemes amiatt is kézbe venni, mert kifejezetten aktuális társadalompolitikai, közéleti témákra koncentrálnak. A kritikai attitűd viszont megkívánt az olvasótól, ugyanis az idehaza kevésbé ismerős, de a tengerentúlon általános politikai korrektség és genderérzékenység kontextusába ágyazza a kutatásokat.

CONSTANTINOVITS MILÁN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0883-0485>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Magyar és nemzetközi névtani terminológia / Hungarian and International Onomastic Terminology

Szerkesztők: BÖLCSKEI ANDREA – FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN. International Council of Onomastic Sciences – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Uppsala–Budapest, 2017. 189 lap. DOI: <https://doi.org/10.26546/5061110>

1. Az ICOS (Nemzetközi Névtudományi Társaság) és a Magyar Nyelvtudományi Társaság által megjelentetett kétnyelvű kötet a névtani terminológia standardizációjának (és egyben nemzetköziesítésének) fontos dokumentuma és eredménye. A kötet két részre tagolódik: az első, magyarul és angolul egyaránt olvasható rész (9–97) a névtani terminológiai standardizáció szükségességével, történetével és metodikájával foglalkozó előszókat és tanulmányokat tartalmaz, míg a második részben (99–189) a konkrét többnyelvű terminusjegyzéket találjuk.

2. A kötet MILAN HARVALÍK-nak, az ICOS elnökének előszavával kezdődik (9–11, ill. 19–21). Ennek egyik fő megállapítása szerint a nemzetközi névtudományi kommunikációt gyakran akadályozza a terminológiai sokféleség. Ez nemcsak abban mutatkozik meg, hogy egyes névfajtáknak különböző elnevezései vannak, hanem abban is, hogy az egyes nyelvekben egymás mellett létezik a nemzeti nyelvű, illetve a nemzetközi (általában görög eredetű) terminuskészlet. A nemzetközi tudományos kommunikáció elősegítése céljából 2002-ben az ICOS nemzetközi névtani terminológiai útmutató elkészítését kezdeményezte. Ennek egyik eredménye a 2017-ben megjelent magyar és angol nyelvű kötet, amely több terminusjegyzéket egyesít magában.

A kötet megjelenését a Magyar Nyelvstratégiai Intézet (Manysi) is támogatta, amelynek igazgatója, TÓTH ATTILA üdvözlő előszót írt a kötethez (13–14, ill. 23–24). A kiadvány eredményeit nyelvstratégiai szempontból különösen értékesnek ítéli, az elvégzett munkára pedig a szaknyelvek innovatív fejlesztéseként tekint.

A szerkesztők előszavukban (15–16, ill. 25–26) hangsúlyozzák, hogy számos tudományterület nyerhet a névtani terminológia egységesítésével: többek között a fordítás-, a jog- és a földrajztudomány, a térképészet; sőt egyéb gyakorlati haszna is lehet, például a tömegkommunikáció és természetesen a közigazgatás terén. A nemzetközi standardizálási munkálatok eddigi eredményei két fontos többnyelvű terminusjegyzékben láttak napvilágot: az alapvető névtani terminusok ICOS által összeállított angol–német–francia nyelvű listájában (ezek az ICOS hivatalos nyelvei) és az ENSZ Földrajzi Névi Szakértői Csoportjának (UNGEGN) földrajzi névi terminusgyűjteményében.

3. A terminuslistákat két, a névtani terminológiának, illetve maguknak a listáknak a történetéhez kapcsolódó tanulmány előzi meg, előbb magyarul, majd angolul. FARKAS TAMÁS írása (29–47, ill. 65–84) a nemzetközi és magyar terminológiai egységesítési törekvések történetét és főbb eredményeit mutatja be. Megállapítja, hogy a névtani terminológia rendszeres kimunkálásban „a német és a szláv nyelvű névkutatás bizonyult úttörő szerepűnek” (29). Az ENSZ először 1984-ben jelentett meg egy terminusgyűjteményt, amely a földrajzi nevekkel kapcsolatos szakkifejezéseket tartalmazta (az ENSZ hat hivatalos nyelvén). Az újabb egységesítési törekvések az ICOS-hoz köthetők: a 2002-es uppsalai kongresszuson kezdeményezett munkacsoport mára mintegy 70 terminust bemutató listát hozott létre (Lists of Key Onomastic Terms). A szerző kiemeli, hogy a tárgyalt kötetben közzétett magyar nyelvű változat az elsők között van a további nyelvek sorában (32). FARKAS TAMÁS beszámol többek között egy meg nem valósult névtani lexikon tervéről az 1970-es évekből (33), majd az azt követő évtizedek alkalmasszerű és/vagy folyamatos terminológiai munkájáról, különösen a 2010 utáni szervezett terminológiai újítási folyamatairól (BÖLCSKEI ANDREA, FARKAS TAMÁS és SLÍZ MARIANN részvételével).

A másik tanulmány (49–61, ill. 85–97) a két nemzetközi névtani terminológiai jegyzék magyar változatainak elkészítését mutatja be. A szerző, BÖLCSKEI ANDREA elsőként az ICOS háromnyelvű (angol, francia, német) szójegyzékére utal vissza. Bár a két utóbbi az angol jegyzék alapján készült, nem egészen azonos szemléletet tükröz. Készítőiknek ugyanis nemcsak választaniuk kellett, hogy a nemzetközi vagy a nemzeti nyelvű terminust részesítsék-e előnyben a címszó kialakításkor, hanem helyenként a terminushíány és a terminustöbblet eseteit is kezelniük kellett. A szerző ezután bemutatja a magyar terminusok megadásának (helyenként megteremtésének), rendezésének elveit. A magyar terminusjegyzék elkészítésének munkálatai az ICOS 2014. augusztusi glasgow-i ülésén indultak, a jegyzék összeállítója – BÖLCSKEI ANDREA irányításával – OLÁH BENCE ATTILA egyetemi hallgató volt (KRE). Végül a szerző ismerteti, hogyan készült az UNGEGN-szójegyzék magyar változata. Felsorolja a folyamat legfontosabb állomásait, amelyek az 1980-as évek óta több segédkönyv kiadásán keresztül vezettek el a (folyamatosan bővülő) listákig. Az első magyar verzió 2013-ban készült el a Károli Gáspár Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén BÖLCSKEI ANDREA vezetésével, a terminológiai munka az ICOS-terminusjegyzéknél ismertetett elveket követte. Az angol nyelvű szójegyzék(ek) alapján készült magyar változat széles körű interdiszciplináris egyeztetésen esett keresztül – nyelvészek, földrajztudósok, informatikusok, közgazdászok stb. bevonásával.

4. A két bevezető tanulmányt a szójegyzékek követik. Az ICOS alapvető névtani terminusokat tartalmazó listájának magyar változata (101–111) 70 angol terminus magyar megfelelőit adja meg. A terminus értelmezését, használatát magyar nyelvű definíció,

illetve magyarázat könnyíti meg. A magyar terminusok megadásánál a készítő a bevett nemzeti nyelvű formát részesítették előnyben, pl. 05 *anthroponym*: *személynév* (= *antroponima*). Több helyütt két magyar etimonú konkurens alakulat áll egymás mellett: 15 *deonymisation*: *köznevesülés, köznévvé válás*. A példák között felváltva találhatunk angol, illetve magyar nyelvűeket: 01 *allonym*: *névváltozat* (= *allonima*), pl. *Joe a Joseph névváltozata*; 63 *street name*: *utcanév*, pl. *Broadway, Baker Street, Ady Endre utca, Váci utca*; 22 *first name*: *utónév*, pl. *Gyula, Csaba, Bence, Gyöngyvér*. A jegyzékben nemcsak teljes terminusok szerepelnek, hanem olyanok is, amelyek a magyarban fontos terminusrészek: 49 *onym*: *-onima*. Mivel a terminusjegyzék az angol kifejezések szerint van betűrendbe rendezve, a magyar nyelvű keresést a kétnyelvű jegyzékhez fűzött magyar–angol mutató (112–119) hivatott megkönnyíteni. Ezt követi az angol–magyar–német–francia ekvivalenciák mutatója (120–123), amely tulajdonképpen egy kis négy nyelvű szakszótár – immár definíciók és példák nélkül, csak a négy terminust (és adott esetben szinonimákat) tartalmazva.

A kötetben szereplő jegyzékek finoman megfogalmazott terminológiai javaslatokat tesznek a magyar névkutató közösség számára bizonyos terminusok alkalmazásával kapcsolatban, ugyanakkor teret engednek a terminológiai szinonimitásnak is, pl. 34 *metronym*: *anyanévi eredetű név* (= *matronimikum, metronimikon*) [...], (Megjegyzés: a **matronimikon** forma használata nem javasolható). A jegyzék utal a nyelvek különböző tulajdonnév-felfogására is, pl. 31 *inhabitant name*: *lakossági név* (Megjegyzés: a magyarban és még néhány más nyelvben [...] a lakossági név nem számít tulajdonnévnek. Ugyanakkor a magyarban nem használatos terminusok is előfordulnak a jegyzékben, pl. 10 *choronym*: *koronima* [...] A magyarban a **koronima** terminus nem ismert [...]).

5. A kötet legterjedelmesebb részét az UNGEGN terminusjegyzékének magyar változata alkotja (125–176). A 375 angol terminus nemcsak névtudományi kifejezéseket tartalmaz, hanem a névstandardizálással, átírással, szélesebb értelemben a nyelvek különbözőségével kapcsolatos nyelvtudományi terminusokat is, pl. 070 *diglossia*: *kettősnyelvűség*, 073 *diphthong*: *kettőshangzó*, 122 *grapheme*: *graféma*. A jegyzékben emellett megtalálhatók informatikai, térképészeti szakkifejezések is, pl. 002 *address*: *cím*, az a *memória hely a számítógépen*, ahol egy meghatározott információelem tárolódik; 021 *batch-processing*: *kötegelt adatfeldolgozás*; 044 *coordinates, geographical*: *koordináták, földrajzi* stb. Az UNGEGN-szójegyzékhez is kapcsolódik a keresést könnyítő magyar alapú mutató (177–189).

6. A két- és többnyelvű jegyzékek minden bizonnyal sikerrel járulnak hozzá a magyar névtani terminológia standardizálásához, ugyanakkor segítik a nemzetközi névtani szakirodalomban történő eligazodást is.

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4680-105X>

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészettudományi Kar